

ПЕДАГОГІКА

The purpose of the article is to investigate the role of modern information and communication technologies in the study of the German language by students of higher education major 291 "International relations, public communications and regional studies" of the Bachelor's degree during distance learning and to analyze the main forms of work organization using information and communication technologies .

The focus is on practical means of using ICT in higher education German classes, such as video conferencing, audio recordings, social networks, multimedia presentations, computer programs, e-references, online dictionaries, virtual learning environments, blogs, online platforms for learning foreign languages, etc. The specifics of the selected online platforms for learning the German language, which allow for high-quality training of students of higher education institutions in the conditions of mixed and distance learning, are characterized. Attention is focused on the approach to continuous education, which provides an opportunity to develop the skills of self-education and research-research activities of higher education seekers and contributes to an effective educational process.

It is proven that ICT increases the effectiveness of the educational process; help in finding new, non-traditional forms and methods of learning; contribute to high-quality monitoring of educational activities of students of higher education, as well as increasing interest in learning and motivation of students' educational activities, development of activity, independence and creative skills.

Key words: *distance learning; e-learning; information and communication technologies (ICT); Internet; multimedia resources; educational platforms; German language; social networks.*

DOI

УДК 378.147+370.113

Є. Іванов

КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ТЛУМАЧЕННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Резюме

Одним з важливих завдань вищої освіти сьогодні є підготовка компетентних і конкурентоспроможних фахівців, які вміють ефективно вирішувати складні завдання, проявляти гнучкість та нестандартне мислення, адаптуватися до швидких змін у сучасному середовищі. На шляху інтеграції України в європейські економічні, політичні та культурно-освітні структури, суспільство потребує фахівців, які не лише мають високу професійну компетентність, але й володіють достатнім рівнем іноземної комунікативної компетентності. На сучасному етапі, така компетентність особистості стає провідною метою вивчення іноземної мови студентами закладів вищої освіти різних напрямів підготовки, а використання іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування і збагачення досвіду фахової підготовки – кінцевим результатом. **Мета** дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні структури і змісту іноземної комунікативної компетентності як основи комунікативної культури. У процесі дослідження використано низку загальнонаукових **методів**: аналіз (компаративний аналіз, контент-аналіз), синтез, класифікація, порівняння тощо. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури як **результат** було виявлено сутнісні ознаки та взаємозв'язки між професійною та іноземною комунікативною компетентністю майбутнього фахівця, проведено контент-аналіз понять «компетентність», «компетенція», «компетентнісний підхід» тощо, систематизовано та класифіковано ці поняття. З'ясовано, що більшість науковців у царині методики навчання іноземних мов погоджуються в тому, що іноземна компетентність – це здатність людини безпосередньо спілкуватися іноземною мовою у відповідних мовленнєвих ситуаціях з урахуванням мовних, мовленнєвих та стилістичних норм і правил комунікативної поведінки. Такий вид компетентності розглядається як готовність майбутнього фахівця до іноземного спілкування. Тим не менш, виявлено певні неточності в перекладі іноземних термінів, що в результаті призвели до ряду суперечок та невідповідностей. Загальноприйнятої системи класифікації комплексу іноземних компетенцій не спостерігається у зв'язку з тим, що дослідники мають неузгодженість у дефініціях понять «іноземна компетентність», «іноземна комунікативна компетентність», «комунікативна компетентність» тощо. Як **висновок** ми припускаємо, що визначення іноземної комунікативної компетентності остаточно не сформовано і потребує більш детального дослідження.

Ключові слова: *іншомовна компетентність; ключова компетенція; компетентнісний підхід; компетенція; комунікативна компетентність.*

Вступ. Процес модернізації системи освіти України в сучасних умовах має на меті актуалізацію питань підвищення якості вищої освіти, що передбачає як наявність достатнього об'єму фахових знань, так і творчу складову, вміння застосовувати отримані знання під час виконання фахових завдань. Більше того, на перший план виходить необхідність здійснення професійної діяльності в межах іншомовного середовища, вміння забезпечувати іншомовну комунікацію зі спеціалістами зарубіжних країн.

У зв'язку з тим, що одним із ключових **завдань** у процесі оновлення змісту сучасної освіти є реалізація головних положень компетентнісного підходу до підготовки майбутніх фахівців, актуальною проблемою досліджень у галузі перетворення і вдосконалення системи української вищої профільної освіти є вирішення проблеми подолання суперечності парадигм, які вирішуються в рамках компетентнісного підходу (Маркусь, 2022: 23). Саме інтеграція України в європейський та світовий освітній простір, глобалізація освітніх процесів, а також зміни освітньої парадигми зумовили необхідність реалізації компетентнісного підходу в українській системі вищої освіти.

Метою статті є дослідження, узагальнення та систематизація різних тлумачень поняття іншомовна компетентність. У статті ми реалізували такі **завдання**: на підставі аналізу психолого-педагогічної літератури виокремили поняття «компетенція» та «компетентність», визначили способи їх класифікації, окреслили перелік складових комунікативної компетентності майбутнього фахівця.

Методи та методика дослідження. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові методи: аналізу (для всебічного дослідження складових частин поняття), синтезу (для об'єднання розрізаних дефініцій в єдине ціле), класифікації (для поділу предмету дослідження на групи за певними ознаками), порівняння (для встановлення подібностей та відмінностей різних підходів), методи компоративного аналізу, контент-аналізу тощо.

«Компетентнісна освіта» як поняття походить із США і спершу стосувалося виключно вивчення педагогічного досвіду педагогів-новаторів. Та згодом, у 1960-х роках виник неологізм – «компетентнісний підхід», який у десятирічний термін було включено до професійних освітніх програм США, а пізніше і Німеччини та Великобританії (Bowden, 2001). У 1997 році у рамках Федерального статистичного департаменту Швейцарії та Національного центру освітньої статистики США й Канади компетентнісний підхід знайшов своє відображення у програмі «Визначення та відбір компетентностей: теоретичні й концептуальні засади» («DeSeCo») (Стратегія реформування освіти в Україні, 2003).

Сучасні українські дослідники розглядають навчання на основі компетентностей як таке, що приділяє максимальну увагу саме вхідним, а не вихідним результатам; фокусується на спроможності виконання переважно практичних завдань; навчання, що переважно здійснюється у виробничих умовах (Ничкало, 2002: 98–99).

Зокрема, Г. Селевко, зазначає, що «компетентнісний підхід означає поступову переорієнтацію домінуючої освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань, формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах сучасного багаточинникового соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно і комунікаційно насиченого простору» (Гавриш, 2015).

А. Хуторской розглядає компетентнісно орієнтований підхід як «підхід до організації освітнього процесу, спрямований на набуття особистості певної суми знань і досвіду, що дають змогу їй робити висновки про щось, переконливо висловлювати власні думки, діяти адекватним чином у різних ситуаціях» (Хуторской, 2003).

На думку науковців В. Серікова та В. Болотова – «компетентнісний підхід висуває на перше місце не поінформованість учня, а уміння вирішувати проблеми...» (Болотов, 2003: 10).

Компетентнісний підхід у сучасній освіті має на меті не лише підготовку майбутніх фахівців до подальшої діяльності за фахом та їх загальний розвиток, але й формування освіченої і вихованої людини, що володіючи професійними знаннями, вміннями та навичками, прагне до самоосвіти, самовдосконалення та прийняття творчих рішень.

Формування, розвиток і вдосконалення як компетентностей, так і компетенцій майбутніх фахівців лежить в основі компетентнісного підходу у сучасній вищій школі. Тому, одним із

ПЕДАГОГІКА

завдань започаткованого дослідження є визначення сутності понять «компетенція» та «компетентність», встановлення їх співвідношення.

Головними категоріями компетентнісного підходу вважаються «компетенція» і «компетентність». Розглянемо сутність цих понять і співвідношення між ними.

У словнику іншомовних слів компетентність представлена як обізнаність, поінформованість та авторитетність, натомість компетенція визначається як коло повноважень якої-небудь організації або особи, коло питань, з яких ця особа має певні знання, досвід, повноваження (Словник іншомовних слів, 2000: 282).

У перекладі з англійської термін «competence» означає компетенцію, вміння, здатність (Сучасний англо-український, українсько-англійський словник, 2021). Відмінність між цими поняттями прослідковується і в педагогічному словнику (Педагогічний словник, 2001), що характеризує «компетентність» як знання, вміння, навички й досвід, які формують професійні властивості (здатності) фахівця для якісного виконання ним професійних функцій, а «компетенцію» як сукупність знань, умінь, навичок набутих упродовж навчання й необхідних для виконання певного виду професійної діяльності.

Співвідношення та тлумачення цих понять у зв'язку з широким понятійним змістом термінів може бути доволі розлогим та ємним. Так, певні дослідники розмежовують поняття компетенції і компетентності (А. Хуторской, В. Краєвський), у той час як інші (Дж. Равен) – їх ототожнюють.

Аналіз іншомовної психолого-педагогічної літератури дозволяє помітити, що іншомовний термін *competency* (або *competence*) не має в англійській мові відповідного аналогу, синоніму чи тотожного поняття, а отже вживається як в значенні «компетенція» так і «компетентність».

Одним з перших англійських документів, де широко вживалося поняття *competency* стали рекомендації Ради Європи. Можна припустити, що появи двох термінів замість одного ми завдячуємо недостатньо точному перекладу цього нормативного акту. У деяких джерелах також зустрічається інший варіант написання терміну *competency* (*competence*), тим не менш, обидва слова мають однакові значення.

За словами Н. Бібік саме неточний переклад з іноземної мови часто може стати причиною появи тих чи інших дефініцій, часто тотожних між собою: «запозичення термінології із зарубіжних видань через неточність перекладу внесло безліч непорозумінь у з'ясуванні явищ, які ... не є новими ні для української термінологічної традиції, ні для педагогічної дійсності» (Бібік, 2004: 46).

Так чи інакше, але на основі аналізу психолого-педагогічної літератури можна зробити висновок, що на наших теренах більшість провідних науковців все ж вбачають відмінності між «компетенцією» та «компетентністю», а отже наведемо їх визначення:

А. Хуторской, зокрема, зазначає, що «компетенція – це знання, вміння, навички, способи діяльності або сукупність взаємозв'язаних якостей особистості, що визначаються щодо певного кола предметів і процесів та необхідних, щоб якісно й продуктивно діяти стосовно них» (Хуторской, 2002: 60).

На думку О. Пометун, компетенція – це інтегративне поняття, що включає в себе такі аспекти: готовність до покликання; готовність до оцінювання, готовність до дії, готовність до рефлексії.

О. Кучай вважає компетенцію сукупністю взаємозалежних якостей особистості (знання, вміння, навички, способи діяльності), що задаються до певного кола предметів і процесів та необхідних для якісної, продуктивної діяльності щодо них (Кучай, 2009).

Компетентність у психолого-педагогічній літературі часто визначають як певну сукупність властивостей і якостей майбутнього фахівця, що включають у себе знання, вміння та навички, способи діяльності та особистісні якості. За А. Хуторским, компетентність – це «опанування людиною відповідної компетенції, включаючи її особистісне ставлення до неї та предмету діяльності» (Хуторской, 2002: 60). Іншими словами, ключовим компонентом освітньої компетенції майбутнього фахівця є комплекс набутих під час освітнього процесу знань, умінь та навичок в тісному поєднанні з досвідом практичної діяльності.

С. Шишов визначає компетентність як певну загальну здатність особистості, що засновується на її знаннях, досвіді, здібностях та цінностях та яка не є уособленням певних знань і навичок, а скоріше виявляється як здатність людини встановлювати безпосередній зв'язок між здобутими знанням та конкретною ситуацією. Це вміння мобілізувати отримані знання та досвід з урахуванням зовнішніх обставин.

Згідно з визначенням Дж. Спектора, компетентність – це здатність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу; набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності.

На думку О. Кучай, компетентність – це володіння особою певною компетенцією, яка характеризує власне ставлення цієї особи до неї та до предмета діяльності. О. Кучай вважає, що незважаючи на те, що терміни компетентність і компетенція розмежовані у визначенні, однак «сукупно вони відображають цілісність і збірну, інтеграційну суть як результату освіти, так і результату діяльності людини» (Кучай, 2009: 45).

Результати. На основі аналізу визначень терміну «компетентність» представлених у сучасній психолого-педагогічній літературі можна дійти висновку, що компетентність:

- демонструє ступінь готовності майбутнього фахівця до практичної діяльності (свідчить про ефективність здійснення такої діяльності);
- розглядається виключно у контексті професійної діяльності;
- формується у процесі засвоєння особистістю відповідної для неї діяльності;
- є інтегративним утворенням майбутнього фахівця, вважається сукупністю його різнобічних компетенцій.

Таким чином, перед науковцями постає необхідність виокремити та визначити той набір компетентностей, який був би інтегрованим, пріоритетним для оволодіння, а отже – ключовим. Ключова компетентність – це суспільно визнаний комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень тощо, який має особистісно-соціально-діяльнісний характер.

Ключові компетентності є інтегральними характеристиками якості навчання особистості, пов'язані з їх здатністю цілеспрямованого осмисленого застосування комплексу знань, умінь, навичок, ставлень щодо певного міждисциплінарного кола проблем діяльності (Цільмак, 2009: 130).

Дискусія. У психолого-педагогічній літературі існують різноманітні підходи до класифікації компетентностей. На думку І. Зимньої компетентності можна розділити на підтипи за такими ознаками: суб'єктом, суб'єктно-суб'єктною взаємодією та діяльністю; В. Зазикін та А. Деркач виділяють аутопсихологічну, соціально-психологічну, соціальноперцептивну, конфліктологічну, комунікативну, професійну, психолого-педагогічну, рефлексивну компетентності; А. Маркова поділяє компетентності на особистісні та професійні (у більш пізніх працях – на особистісні, індивідуальні, спеціальні та соціальні).

У дослідженнях Л. Абдаліної компетентності поділяються на психологічні, рефлексивно-комунікативні, методичні, дослідницькі, організаційні та акмеологічні; І. Єрмаков вказує на існування методологічних, аутопсихологічних, соціально-психологічних, соціальних, громадянських, комунікативних, інформаційних, рефлексивних і професійних компетентностей; згідно з класифікацією А. Хуторського існують ціннісно-змістовні, комунікативні, загальнокультурні, навчально-пізнавальні, соціально-професійні та інформаційні компетентності.

Саме класифікацію ключових компетентностей на такі 7 основних груп, що представлено у роботах А.Хуторського, було взято за основу в нашому дослідженні:

1. *Ціннісно-сміслові компетенції*, що є навичками, які стосуються ціннісних орієнтирів майбутнього фахівця і його здатності розуміти навколишній світ, орієнтуватися в ньому, усвідомлювати свою роль і мету, встановлювати цілі та смислові орієнтири для своїх дій і приймати рішення. Ці компетенції визначають механізм самовизначення особистості в ситуаціях навчання та іншої діяльності. Індивідуальна освітня траєкторія студента та програма його життєдіяльності в цілому залежать від розвитку цих компетенцій.

2. *Загальнокультурні компетенції*, що включають у себе широке коло питань, з яких студент повинен мати глибокі знання та досвід діяльності. Ці компетенції охоплюють розуміння особливостей національної і загальнолюдської культури, духовно-моральних основ життя людини, окремих народів та всього людства. Вони також включають знання про культурологічні аспекти сімейних, соціальних і суспільних явищ і традицій, а також про роль науки та релігії в житті людини та їх вплив на світ. Компетентність у побутовій та культурно-дозвіллевій сферах також входить до цієї категорії. Освоєння майбутнім фахівцем наукової картини світу є важливим елементом компетенцій цієї групи.

3. *Навчально-пізнавальні компетенції*, що представляють собою сукупність навичок у самостійній пізнавальній діяльності, яка включає елементи логічного та методологічного мислення, загальнонавчальних дій, спрямованих на реальні об'єкти пізнання. Ці компетенції

ПЕДАГОГІКА

охоплюють знання та вміння встановлювати цілі, планувати, аналізувати, рефлексувати та оцінювати свою навчально-пізнавальну діяльність. Студент розвиває навички продуктивної діяльності щодо об'єктів дослідження, такі як здобуття знань з реального світу, вміння діяти в нестандартних ситуаціях та використовувати евристичні методи для вирішення проблем. У межах цих компетенцій ставляться вимоги до відповідної функціональної грамотності, таких як вміння розрізняти факти від припущень, володіння навичками вимірювання та використання ймовірнісних, статистичних та інших методів пізнання.

4. *Інформаційні компетенції*, що є сукупністю навичок у сфері роботи з інформацією, вміння застосовувати сучасні інформаційно-комп'ютерні технології. Завдяки різноманітним технічним пристроям (таким як телевізор, смартфон, телефон, факс, комп'ютер, ноутбук, принтер, модем тощо) та інформаційним технологіям (наприклад, аудіо- та відеозапис, електронна пошта, ЗМІ, Інтернет), формуються навички самостійного пошуку, аналізу та відбору необхідної інформації, організації, перетворення, збереження та передачі її. Ці компетенції забезпечують майбутнього фахівця навичками роботи з інформацією, що міститься в навчальних предметах і освітніх середовищах, а також в навколишньому світі.

5. *Комунікативні компетенції*, що охоплюють навички, пов'язані з комунікативною діяльністю, і включають знання мови, методів взаємодії з оточуючими людьми та подіями, вміння працювати в групі і виконувати різні соціальні ролі у колективі. Студент повинен мати здатність уявляти себе, писати листи, заяви, заповнювати анкети, ставити питання, брати участь в дискусіях і т.ін. Для розвитку цих компетенцій в освітньому процесі необхідно мати достатню кількість реальних комунікаційних ситуацій і способів роботи з ними для майбутнього фахівця на кожному етапі навчання в рамках різних предметів або освітніх галузей.

6. *Соціально-трудова компетенція*, що охоплюють набір компетенцій у різних сферах соціальної та трудової діяльності особистості. Вони включають знання і досвід у цивільно-громадській сфері (роль громадянина, спостерігача, виборця, представника), соціально-трудова сфері (роль споживача, покупця, клієнта, виробника), у сфері сімейних відносин (ролі сина, дочки, батька, матері, дідуся, бабусі), в галузі економіки і права (вміння аналізувати ситуацію на ринку праці, діяти відповідно до особистої та громадської користі, знання та використання своїх прав), а також в області професійного самовизначення. Оволодіваючи соціально-трудовами компетенціями, майбутній фахівець розвиває необхідні для життя в сучасному суспільстві навички соціальної і трудової активності.

7. *Компетенції особистісного самовдосконалення*, що включають набір навичок, спрямованих на розвиток фізичного, духовного та інтелектуального потенціалу, емоційну саморегуляцію та самопідтримку. В цих компетенціях реальним об'єктом виступає сам студент. Він опановує методи і підходи, що відповідають його власним інтересам і можливостям, що проявляється у безперервному процесі самопізнання, розвитку необхідних особистісних якостей, формуванні психологічної грамотності, культури мислення та поведінки. До цих компетенцій входять правила особистої гігієни, дбайливе ставлення до власного здоров'я, статева грамотність та внутрішня екологічна культура. Також до них відноситься комплекс якостей, пов'язаних з основами безпечного способу життя людини.

Як можна помітити з представленого переліку класифікацій – комунікативні компетенції є невід'ємною складовою загальної компетенції фахівця, входять до складу ключових компетенцій, якими він має оволодіти.

На думку А. Кокаревої – комунікативний компонент компетентності включає уміння ясно та чітко висловлювати свої думки, переконувати, аргументувати, доводити, аналізувати, висловлювати судження, передавати раціональну та емоційну інформацію, встановлювати міжособистісні зв'язки, узгоджувати свої дії з діями колег, обирати оптимальний стиль спілкування в різних ділових ситуаціях, організувати та підтримувати діалог.

Про наявність рефлексивного компоненту може свідчити вміння усвідомлено контролювати результати власної діяльності та рівень особистого розвитку, досягнень; ступінь сформованості у майбутніх фахівців творчості, ініціативності, націленості на співробітництво та співпрацю, впевненості у власних діях, здатності до самоаналізу тощо. Щоб розвивати інформаційну компетентність у студентів, необхідно впроваджувати у навчальний процес комп'ютерну техніку та медіа засоби, навчати студентів методам обробки інформації. Програма самоосвіти може стати інструментом для студентів у формуванні їх власної освітньої траєкторії. (Кокарева А., 2010).

У гуманітарних науках, таких як філософія, психологія, лінгводидактика, педагогіка та соціологія, термін «компетентність» в контексті мови та комунікації отримав широке

розповсюдження, і це пов'язують з внеском видатного вченого Н. Хомського. У його концепції вивчення іноземних мов зустрічаються такі терміни, як «граматична компетентність», «мовна здатність» (linguistic competence), «мовне застосування» і «мовна активність» (linguistic performance) (Хомський, 1972). Згодом, у психолого-педагогічній літературі для визначення компетентностей мовного характеру починає зустрічатися термін «іншомовна компетентність». Відбувається поступове дослідження цього поняття, його уточнення та подальше структурування.

Іншомовну компетентність серед інших досліджували Є. Верещагін, Л. Щерба, І. Зимня, В. Костомарова, С. Тер-Мінасов, Є. Пассов та ін.

Визначення іншомовної комунікативної компетентності остаточно не сформовано. Деякі дослідники визначають її як здатність спілкуватися іноземною мовою, дотримуючись цілої системи мовних, мовленнєвих та стилістичних норм, правил комунікативної поведінки, відповідно до ситуації спілкування, інші – розглядають таку компетентність виключно як готовність до іншомовного спілкування. Саме ж поняття «іншомовна комунікативна компетентність» вперше зустрічається у роботах Д. Хаймса і розглядається як досвід, що надає особистості можливість здійснення спрямованого мовленнєвого спілкування з метою досягнення успіху в комунікації у середовищі іншомовної культури.

У «Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання та оцінювання» зокрема йдеться про використання мови та дії, що виконуються особами, які в ролі окремих індивідів чи соціальних представників розвивають низку компетентностей, серед яких особливе місце належить комунікативній мовленнєвій компетентності. Сформовані компетентності використовуються мірою необхідності в різних контекстах залежно від різних умов і різних потреб для здійснення різних видів мовленнєвої діяльності, до яких належать мовленнєві процеси продукції та/або сприйняття текстів, пов'язаних із певними темами у специфічних сферах (Ничкало, 2002).

Н. Ізорія пояснює іншомовну комунікативну компетентність як цілісну особистісно-професійну якість майбутнього фахівця, що має певний рівень мовної освіти і виявляється в готовності до успішної, продуктивної та ефективної діяльності з використанням інформаційних і комунікативних можливостей іноземної мови. Ця компетентність забезпечує можливість ефективної взаємодії з оточуючим середовищем за допомогою відповідних мовних компетенцій.

А. Холлідей зазначає, що іншомовна компетентність формує комунікативну культуру особистості, що вивчає іноземну мову. Комунікативна культура за її словами «...обов'язково включає в якості базового компонента сформовану іншомовну компетентність, тобто внутрішню готовність і спроможність до іншомовного мовленнєвого спілкування, до комунікації іноземною мовою».

На думку Н. Бідюк, іншомовна комунікативна компетентність – це комплекс знань, умінь і навичок, цінностей, ставлень та здібностей особистості, її комунікативного досвіду, що потрібні для усвідомлення чужих та вироблення власних програм мовленнєвої поведінки, що є адекватними поточним цілям і комунікативним ситуаціям (Бідюк, 2012: 160).

Іншомовна комунікативна компетентність, з точки зору С. Савінсон, – це здатність ефективно функціонувати в реальних умовах спілкування, де відбувається динамічний обмін інформацією, включаючи лінгвістичний і паралінгвістичний контексти. Дослідниця підкреслює важливість успішної іншомовної комунікації, яка залежить від готовності та бажання комуніканта ризикувати висловлювати свої думки іноземною мовою, а також його здатності використовувати словниковий запас та граматичні структури для передачі повідомлень. Велику роль в іншомовній комунікації відіграють невербальні засоби (жести, міміка, інтонація), а отже лінгвістична правильність вважається одним із ключових компонентів іншомовного комунікативного обміну, хоча вона не є єдиним критерієм успішності (Hadley, 1993).

І. Секрет вважає іншомовну компетентність особистісно-професійним утворенням, що втілюється в психологічній і технічно-операційній готовності майбутнього фахівця до виконання успішної, продуктивної та ефективної професійної діяльності з використанням засобів іноземної мови або в умовах іншомовної культури та забезпечує ефективну взаємодію з навколишнім середовищем (Секрет, 2010).

У наукових працях І. Ставицької іншомовна комунікативна компетентність розглядається як невід'ємна складова професійної компетентності особистості, що характеризується комплексним набором знань, умінь і навичок та здатністю комунікувати з представниками інших лінгвоетнокультур. А отже – потрібно формувати компетентність у всіх видах мовленнєвої діяльності, оволодівати знаннями граматики, лексики тощо (Ставицька, 2013: 284–285).

ПЕДАГОГІКА

Іншомовна комунікативна компетентність – це комплекс компетенцій до якого включають такі види компетенцій як:

- тематичну (володіння екстралінгвістичною інформацією);
- лінгвістичну (володіння мовними засобами, мовним матеріалом тощо);
- прагматичну (вміння об'єднувати кілька речень у зв'язний текст);
- соціокультурну (знання соціокультурного контексту);
- компенсаторну (здатність досягати взаєморозуміння);
- навчальну (уміння використовувати словник та довідкову літературу);
- комунікативну (уміння знаходити спільну мову без створення напруги зі співрозмовником) (Іванчук, 2016: 270).

У широкому змісті, іншомовна комунікаційна компетентність – це володіння комплексом знань, умінь та навичок міжособистісного спілкування, що забезпечують реалізацію мети, що поставив перед собою суб'єкт. Такий вид компетентності включає мовні та мовленнєві, соціальні, психологічні навички і вміння які в єдності дозволяють вирішити міжособистісні проблеми та загалом роблять можливою ефективну взаємодію між мовцями.

М. Кенел та М. Свейн розрізняють чотири складові іншомовної комунікативної компетентності:

- граматичну – ступінь засвоєння мовцем словникового запасу, правил вимови, правопису, побудови речень;
- стратегічну – спроможність застосовувати вербальні і невербальні засоби у випадках «недостатнього рівня компетентності комуніканта або через наявність побічних ефектів» (Canal, 1983: 10).
- соціолінгвістичну – здатність розуміти граматичні конструкції незалежно від соціолінгвістичного контексту з метою переконання, запиту додаткової інформації, опису, повідомлення тощо;
- дискурсивну – вміння будувати вичерпне повідомлення з розрізнених речень використовуючи як синтаксичні так і семантичні засоби.

Л. Бахман, у свою чергу, пропонує таку структуру іншомовної комунікативної компетентності:

1. Мовна компетенція (знання мови);

1.1. Організаційний компонент;

1.1.1. Граматична компетенція;

- Лексика;
- Морфологія;
- Орфографія;
- Синтаксис;

1.1.2. Текстуальна компетенція;

- Когезія;
- Риторична організація;

1.2. Прагматичний компонент;

1.2.1. Іллокутивна компетенція;

- здатність висловлювати думки та емоції;
- маніпулятивні, евристичні і творчі можливості суб'єкта іншомовного спілкування;

1.2.2. Соціолінгвістична компетенція;

- сензитивність до діалектних і стильових відмінностей мов;
- природність (аутентичне використання мови);
- розуміння культурних феноменів і риторичних фігур

2. Стратегічна компетенція;

3. Психофізіологічні механізми (Bachman, 1982: 449).

Також заслугоує на увагу класифікація компонентів іншомовної комунікативної компетентності Н. Завиниченко, що поділяє іншомовні компетентності на:

1. Гностичні: знання сутності професійного та повсякденного спілкування, знання стилів спілкування іноземною мовою, загальнокультурні компетентності;

2. Комунікативні: вміння налагоджувати контакт з партнером по спілкуванню, взаємодіяти з ним, загальна мовленнєва культура, експресивні уміння, перцептивно-рефлексивні уміння тощо;

3. Емоційні: гуманістичні засади комунікації, цікавість до співрозмовника, вміння вступати в особистісні, діалогічні взаємини, розвинуті емпатія та рефлексія; високий рівень ідентифікації з виконуваними професійними та соціальними ролями; позитивна Я-концепція та психоемоційний стан (Завіниченко, 2003: 47).

Висновки. Підсумовуючи представлені формулювання терміну «іншомовна компетентність» та його структурних компонентів можемо зробити певні узагальнення:

1) це поняття в першу чергу стосується здатності та готовності людини вести іншомовну комунікацію з носіями іноземної мови;

2) така здатність формується на основі певного набору компетенцій і якостей людини, що утворюють структуру іншомовної комунікативної компетентності особистості.

Професійна компетентність майбутнього фахівця – це завжди суміш теоретичної і практичної готовності до професійної діяльності, що має комунікативну спрямованість, характеризує сукупність професійно важливих якостей і характеристик. Іншомовна комунікативна компетентність – це комплекс знань, умінь і навичок, а також досвіду їх використання, що дає майбутньому фахівцю змогу ефективно й продуктивно застосовувати іноземну мову для здійснення професійної діяльності.

Подальші наші дослідження будуть спрямовані на більш глибоке і всебічне дослідження понять «компетенція» та «компетентність», способи, засоби та шляхи формування іншомовної компетенції у здобувачів вищої освіти, а також застосування мультимедійних технологій в освітньо-інформаційному середовищі закладів вищої освіти України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Бібік, Н.В. (2004). Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз / Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. *Бібліотека з освітньої політики*, 45–50.

Бідюк, Н.М. (2012). Комунікативна компетентність майбутнього вчителя філолога: зміст та структура.

Болотов, В.А., & Сериков, В.В. (2003). Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. *Педагогика*, 10, 8–14.

Гавриш, Н., Брежнева, О., Кіндрат, І., & Рейпольська, О. (2015). Розумне виховання сучасних дошкільнят.

Завіниченко, Н.Б. (2003). Особливості розвитку комунікативної компетентності майбутнього практичного психолога системи освіти.

Іванчук, Г. (2016). Іншомовна комунікативна компетентність як складова професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4, 267–274. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_4_38.

Кокарева, А.М. (2010) Особливості підготовки студентів з гуманітарних дисциплін у контексті компетентнісного підходу

Кухта, І.В. (2010). Іншомовна компетентність у контексті формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення іноземної мови. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, 4, 27–32. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/613>

Кучай, О.В. (2009). Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти. *Рідна школа*, 11, 44–48.

Лейко, С.В. (2013). Поняття "компетенція" та "компетентність": теоретичний аналіз. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 4, 128–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2013_4_15.

Маркус, І.С. (2022). Формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій мультимедійними засобами.

Ничкало, Н.Г. (2002). Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика.

Педагогічний словник (2001). *Педагогічна думка*, 516 с.

Секрет, І.В. (2010). Іншомовна професійна компетентність: проблема визначення. URL: <http://vuzlib.com/content/view/322/84>

Словник іншомовних слів (2000). *Наукова думка*, 680 с.

ПЕДАГОГІКА

Ставицька, І.В. (2013). Іншомовна компетентність: місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4(30), 280–286.

Стратегія реформування освіти в Україні (2003). *Рекомендації з освітньої політики*, 296.

Федієнко В., Зубков М. & Мюллер В. (2021) Сучасний англо-український, українсько-англійський словник.

Хомский, Н. (1972). Аспекты теории синтаксиса.

Хуторской, А.В. (2002). Ключевые компетенции и образовательные стандарты. URL: <http://www.eidos.ru/news/compet.html>

Хуторской, А.В. (2003). Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*, 2, 58–64.

Цільмак, О.М. (2009). Складові структури компетентностей. *Наука і освіта*, 1-2, 128–135.

Bachman, L.F., & Palmer, A.S. (1982, September). The Construct Validation of Some Components of Communicative Proficiency. *TESOL Quarterly*, 3, 449–465.

Bowden, John (2001). Competency – Based Education – Neither a Panacea nor a Pariah. URL: www.crm.hct.ac.ae/events/archive/tend.018.bowden.html

Canal, M. (1983). From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy.

Hadley, A. (1993). Teaching Language Cultural in Context.

REFERENCES

Bibik, N.V. (2004). Kompetentnisnyi pidkhid: refleksyvnyi analiz / Kompetentnisnyi pidkhid u suchasniy osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy [Competency approach: reflective analysis / Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives]. *Biblioteka z osvithoi polityky*, 45–50.

Bidiuk, N.M. (2012). Komunikatyvna kompetentnist maibutnoho vchytelia filoloha: zmist ta struktura [Communicative competence of the future teacher of philology: content and structure].

Bolotov, V.A., & Serikov, V.V. (2003). Kompetentnostnaja model': ot idei k obrazovatel'noj programme [Competency model: from ideas to an educational program]. *Pedagogika*, 10, 8–14.

Havrysh, N., Brezhnieva, O., Kindrat, I., & Reipolska, O. (2015). Rozumne vykhovannia suchasnykh doskilniat [Smart education of modern preschoolers].

Zavynychenko, N.B. (2003). Osoblyvosti rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnoho praktychnoho psykholoha systemy osvity [Features of the development of communicative competence of the future practical psychologist of the educational system].

Ivanchuk, H. (2016). Inshomovna komunikatyvna kompetentnist yak skladova profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia inozemnoi movy [Foreign language communicative competence as a component of the professional competence of the future foreign language teacher]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, 4, 267–274. – Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_4_38.

Kokarieva, A.M. (2010) Osoblyvosti pidhotovky studentiv z humanitarnykh dyscyplin u konteksti kompetentnisnogo pidkhodu [Peculiarities of training students in humanitarian disciplines in the context of the competence approach].

Kukhta, I.V. (2010). Inshomovna kompetentnist u konteksti formuvannia komunikatyvnoi kultury studentiv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy [Foreign language competence in the context of the formation of students' communicative culture in the process of learning a foreign language]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu*, 4, 27–32. Retrieved from <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/613>

Kuchai, O.V. (2009). Kompetentsiia i kompetentnist – vidobrazhennia tsilisnosti ta intehratsiinoi suti rezultatu osvity [Competence and competence are a reflection of the integrity and integration essence of the result of education]. *Ridna shkola*, 11, 44–48.

Leiko, S.V. (2013). Poniattia "kompetentsiia" ta "kompetentnist": teoretychnyi analiz [Concepts of "competence" and "competency": theoretical analysis]. *Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka*, 4, 128–135. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2013_4_15.

Markus, I.S. (2022). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv tekhnologii multymediinymy zasobamy [Formation of professional competence of future teachers of technology using multimedia means].

- Nychkalo, N.H. (2002). Derzhavni standarty profesiinoi osvity: teoriia i metodyka [State standards of professional education: theory and methodology].
- Pedahohichnyi slovnyk (2001) [Pedagogical dictionary]. *Pedahohichna dumka*, 516.
- Sekret, I.V. (2010). Inshomovna profesiina kompetentnist: problema vyznachennia [Foreign language professional competence: the problem of definition]. Retrieved from <http://vuzlib.com/content/view/322/84>
- Slovnyk inshomovnykh sliv (2000) [Dictionary of foreign words]. *Naukova dumka*, 680.
- Stavytska, I.V. (2013). Inshomovna kompetentnist: mistse definitsii u terminolohichnomu poli suchasnykh naukovykh sudzhen [Foreign language competence: the place of definition in the terminological field of modern scientific judgments]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 4(30), 280–286.
- Stratehiia reformuvannia osvity v Ukraini (2003) [Education reform strategy in Ukraine]. *Rekomendatsii z osvithoi polityky*, 296.
- Fedijenko V., Zubkov M., & Muller V. (2021) Suchasnyi anhlo-ukrayinskyi, ukrayinsko-anhliyskyi slovnyk [Modern English-Ukrainian, Ukrainian-English Dictionary].
- Homskij, N. (1972). Aspekty teorii sintaksisa [Aspects of the theory of syntax].
- Hutorskoj, A.V. (2002). Kljuchevye kompetencii i obrazovatel'nye standarty [Key competencies and educational standards]. Retrieved from <http://www.eidos.ru/news/compet.html>
- Hutorskoj, A.V. (2003). Kljuchevye kompetencii kak komponent lichnostno orientirovannoj paradigmy obrazovaniia [Key competences as a component of the personally oriented paradigm of education]. *Narodnoe obrazovanie*, 2, 58–64.
- Tsilmak, O.M. (2009). Skladovi struktury kompetentnosti [Component structures of competences]. *Nauka i osvita*, 1-2, 128–135.
- Bachman, L.F., & Palmer, A.S. (1982, September). The Construct Validation of Some Components of Communicative Proficiency. *TESOL Quarterli*, 3, 449–465.
- Bowden, John (2001). Competency – Based Education – Neither a Panacea nor a Pariah. Retrieved from www.crm.hct.ac.ae/events/archive/tend.018.bowden.html
- Canal, M. (1983). From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy.
- Hadley, A. (1993). Teaching Language Cultural in Context.

Y. Ivanov

CONTENT ANALYSIS OF INTERPRETATION OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE IN PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL LITERATURE

Abstract

One of the important tasks of higher education today is the training of competent and competitive specialists who can effectively solve complex tasks, show flexibility and non-standard thinking, adapt to rapid changes in the modern environment. On the path of Ukraine's integration into European economic, political and cultural and educational structures, society needs specialists who not only have high professional competence, but also possess a sufficient level of foreign language communicative competence. At the current stage, such personal competence becomes the leading goal of foreign language learning by students of higher education institutions of various fields of study, and the use of a foreign language as a means of intercultural communication and enrichment of professional training experience is the final result. The purpose of our study is the theoretical substantiation of the structure and content of foreign language communicative competence as the basis of communicative culture. A number of general scientific methods are used in the research process: analysis (comparative analysis, content analysis), synthesis, classification, comparison, etc. Based on the analysis of the psychological and pedagogical literature, as a result, we identify the essential signs and relationships between the professional and foreign language communicative competence of the future specialist, conduct a content analysis of the concepts of "competence", "competency", "competence approach", etc., systematize and classify these concepts. Most of the scientists agree that foreign language competence is a person's ability to directly communicate in a foreign language in appropriate speech situations, taking into account language, speech and stylistic norms and rules of communicative behavior. This type of competence is considered as the readiness of the future specialist for foreign language communication. Nevertheless, certain inaccuracies were found in the translation of foreign language terms, which resulted in a number of disputes and inconsistencies. There is no universally accepted system of classification of the complex of foreign language competences due to the fact that researchers have inconsistencies in the definitions of the concepts "foreign language competence", "foreign language communicative competence",

"communicative competence", etc. As a **conclusion**, we assume that the definition of foreign language communicative competence has not been finalized and needs more detailed research.

Keywords: competence; competence approach; communicative competence; foreign language competence; key competence.

DOI

УДК 376.159.9

А. Ларіонцева

ТЕОРЕТИКО-АНАЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО МАЙБУТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПСИХОЛОГІВ В ЗВТО

Резюме

Мета. Стаття присвячена теоретико-аналітичному аналізу аспектів професійної готовності майбутніх магістрів до майбутньої діяльності в закладах вищої технічної освіти. Розглянуто теоретичні засади професійної готовності майбутнього психолога до майбутньої діяльності, проведено аналіз поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців щодо професійної готовності майбутніх магістрів психологів в закладах вищої технічної освіти (ЗВТО).

Методики дослідження. Для досягнення мети в роботі було використано сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Так, для визначення сутності поняття професійної готовності використані методи, що формують теоретико-аналітичний дискурс науково-фахової літератури за проблемою дослідження та узагальнення отриманої інформації; структурний аналіз; узагальнення теоретично-методологічних аспектів проблеми; обґрунтування теоретичної концепції предмету дослідження; метод логічного узагальнення, який здійснює теоретичний опис важливості поставлених задач та уточнення ключових понять дослідження.

Результати. Розкрито теоретичні аспекти поняття «професійної готовності» до майбутньої діяльності, що складають основу формування професійних компетенцій майбутнього магістра психолога у процесі підготовки до його майбутньої фахової діяльності.

Висновки. Проблема професійної готовності магістрів психологів до майбутньої професійної діяльності є, на сьогодні, достатньо гострою, а розширення поля діяльності психологів висуває високі вимоги до особистості самого фахівця. Масштаб особистості випускників ЗВТО повинен відповідати масштабу професійних завдань, які сучасне життя і суспільство ставлять перед магістрами психологами, а це, водночас, вимагає корекції освітніх програм у закладах вищої освіти.

У зв'язку з реформуванням освіти питання інноваційних змін у професійній підготовці майбутніх фахівців різного профілю стають найбільш пріоритетними. Актуалізується проблема переходу від знаннєвої парадигми до методологічного спрямування, яка передбачає самостійну орієнтацію студентів у світі інформації, формуючи таким чином у майбутніх фахівців професійну компетентність. Підкреслимо, що акцентується увага на проблемі професійної підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності, в динамічно-енергетичному освітньому середовищі закладу вищої технічної освіти.

Ключові слова: готовність; магістр психолог; професійна готовність; професійна діяльність; психолог

Вступ. На сьогодні українське суспільство потребує конкурентоспроможних та висококваліфікованих спеціалістів, які володіють як професійними компетенціями і діловою наполегливістю, так і здатністю брати відповідальність та приймати самостійні рішення, тобто таких фахівців, які володіють як професійними, так і особистісними якостями, необхідними для успішної професійної діяльності.

Професійна готовність до майбутньої діяльності є однією з найважливіших та головних характеристик майбутніх фахівців. Особливо це стосується магістрів психології, які в майбутньому мають працювати у сфері психологічної діагностики, консультування та терапії.

Професійна готовність майбутнього магістра психолога до професійної діяльності може бути визначена як комплексна характеристика, яка включає в себе як знання, уміння та навички, які необхідні для успішної реалізації професійних задач, так і психологічну готовність особистості